

СЎЗ САЊАТИ ХАЛҚАРО ЖУРНАЛИ

8 ЖИЛД, 2 СОН

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА

ТОМ 8, НОМЕР 2

INTERNATIONAL JOURNAL OF WORD ART

VOLUME 8, ISSUE 2

СЎЗ САНЪАТИ ХАЛҚАРО ЖУРНАЛИ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА | INTERNATIONAL JOURNAL OF WORD ART

№2 (2025) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9297-2025-2>

Бош муҳаррир:
Тўхтасинов Илҳом
п.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Бош муҳаррир ўринбосари:

Главный редактор:
Тухтасинов Илхом
д.п.н., профессор (Узбекистан)

Заместитель главного редактора:

Editor in Chief:
Tuhtasinov Ilhom
DSc. Professor (Uzbekistan)

Deputy Chief Editor

ТАҲРИРИЙ МАСЛАҲАТ КЕНГАШИ

Назаров Бахтиёр
академик. (Ўзбекистон)

Якуб Умарўғли
ф.ф.д., профессор (Туркия)

Алмаз Улви Биннатова
ф.ф.д., профессор (Озарбайжон)

Бокиева Гуландом
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Миннуллин Ким
ф.ф.д., профессор (Татаристон)

Махмудов Низомиддин
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Керимов Исмаил
ф.ф.д., профессор (Россия)

Жўраев Маматкул
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Куренов Рахиммамед
к.ф.н. (Туркменистон)

Кристофер Жеймс Форт
Мичиган университети (АҚШ)

Умархўжаев Мухтор
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Мирзаев Ибодулло
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Болтабоев Ҳамидулла
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Дўстмухаммедов Хуршид
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Лиходзиевский А.С.
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Сиддиқова Ирода
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Шиукашвили Тамар
ф.ф.д. (Грузия)

Туробов Бекпулат
масбул котиб, PhD, доцент
(Ўзбекистон)

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Назаров Бахтиёр
академик. (Узбекистан)

Якуб Умар оглы
д.ф.н., профессор (Туркия)

Алмаз Улви Биннатова
д.ф.н., профессор (Азербайджан)

Бакиева Гуландом
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Миннуллин Ким
д.ф.н., профессор (Татарстан)

Махмудов Низомиддин
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Керимов Исмаил
д.ф.н., профессор (Россия)

Джураев Маматкул
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Куренов Рахыммамед
к.ф.н. (Туркменистан)

Кристофер Жеймс Форт
Университет Мичигана (США)

Умархаджаев Мухтар
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Мирзаев Ибодулло
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Балтабоев Ҳамидулла
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Дустмухаммедов Хуршид
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Лиходзиевский А.С.
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Сиддиқова Ирода
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Шиукашвили Тамар
д.ф.н. (Грузия)

Туробов Бекпулат
отв. секретарь, PhD, доцент
(Узбекистан)

EDITORIAL BOARD

Bakhtiyor Nazarov
academician. (Uzbekistan)

Yakub Umarogli
Doc. of philol. scien., prof. (Turkey)

Almaz Ulvi Binnatova
Doc. of philol. scien., prof. (Azerbaijan)

Bakieva Gulandom
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Minnulin Kim
Doc. of philol. scien., prof. (Tatarstan)

Mahmudov Nizomiddin
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Kerimov Ismail
Doc. of philol. scien., prof. (Russia)

Juraev Mamatkul
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Kurenov Rakhimmamed
Ph.D. Ass. Prof. (Turkmenistan)

Christopher James Fort
University of Michigan (USA)

Umarkhodjaev Mukhtar
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Mirzaev Ibodulla
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Boltaboev Hamidulla
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Dustmuhammedov Khurshid
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Lixodzievsky A.S.
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Siddiqova Iroda
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Shiukashvili Tamar
Doc. of philol. scien. (Georgia)

Turobov Bekpulat
PhD Ass. prof. Senior Secretary
(Uzbekistan)

PageMaker | Верстка | Саҳифаловчи: Хуршид Мирзахмедов

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; E-mail: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; E-mail: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

1. Murodova Mo'tabar Ibodullayevna TILAKLAR VA OLQISHLARNI NUTQIY AKTLAR SIFATIDA LINGVISTIK NUQTAI NAZARDAN TAHLILI...	5
2. Yusupova Soxiba Islombek qizi O'ZBEK BOLALAR O'YIN QO'SHIQLARIDA ATOQLI OTLARNING QO'LLANILISHI.....	9
3. Lolayeva Gulniso Geldiyorovna GAZETA MATNINING UMUMIY VAZIFALARI.....	13
4. Sharopova Ra'no, Karimova Latofat HOZIRGI O'ZBEK TILIDA "TARBIYA" LEKSIK-SEMANTIK MAYDONI TARKIBI VA TASNIFIQA OID QARASHLAR.....	18
5. Намазова Манзура Ураковна ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ И СОЦИАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ЖИЗНИ И ЧАСТИ ИММИГРАНТОВ В УЗБЕКСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ.....	24
6. Sadriddinzoda Safiya Shaxobiddinovna AMPHIBOLOGY IN ENGLISH RELIGIOUS LEXICOLOGY.....	32
7. Esirgapov Mukhiddin Nizomiddinovich THE INFLUENCE OF THE INTERNET AND DIGITAL TECHNOLOGIES ON THE ENGLISH LANGUAGE.....	37
8. Karimova Dilorom Shavkatovna VERBAL AND NON-VERBAL INTERPRETATION OF THE CONCEPTS OF "DEATH" AND "LIFE".....	43
9. Narzullaeva Dilnoza Sanatovna CONCEPTUAL METAPHOR THEORY: EXPLORING THE ROLE OF METAPHOR IN CONCEPTUALIZING ABSTRACT CONCEPTS.....	48
10. Шахзод Турниязов ЎЗБЕК ТИЛИГА ҚИЛИНАЁТГАН ЗАМОНАВИЙ БАДИИЙ ТАРЖИМАЛАРДА МУАЛЛИФ УСЛУБИНИ САҚЛАШ МАСАЛАСИГА ДОИР (О. ГЕНРИ ҲИКОЯЛАРИ МИСОЛИДА).....	52
11. Matkarimova Gulira'no Abdullayevna XALQ OG'ZAKI IJODI VA MIFOLOGIK MANBALARDA UCHRAYDIGAN FITONIMLARNING INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI LEKSIK-SEMANTIK XUSUSIYATLARI.....	63
12. Алена Ядмагиевна Иванова ВЛИЯНИЕ КОНФУЦИАНСТВА НА ПРОЯВЛЕНИЕ ЭМОЦИЙ.....	68
13. Yunusova Gulshoda Dilshadovna EKVIVALENTLIK VA FE'L VALENSIYASI.....	80
14. Eshboyev Qahramon Bakir o'g'li O'ZBEK TILI SINONIMIK LUG'ATLARIDA DARAJALANISH METODOLOGIYASI.....	85
15. To'liboyeva Gulnura Baxadir qizi PEYZAJ BADI'Y VOSITA SIFATIDA (O'ZBEK VA QORAQALPOQ SHE'RIYATI MISOLIDA).....	91
16. Холбобоева Нилуфар Бахтиёр кизи НАВОИЙГА ТАХМИС.....	96
17. Сайымбетов Шарафатдин Уракбаевич И. ЮСУПОВНИНГ «ДАЛА АРМОНЛАРИ» ПОЭМАСИДА ИНДИВИДУАЛ МЕТАФОРЛАРНИНГ ҚЎЛЛАНИЛИШИ ВА БАДИИЙ ВАЗИФАЛАРИ.....	102
18. Комила Мамадиёрова ОНОМАСТИК БИРЛИКЛАРНИНГ ИНТЕГРАЦИОН ТАБИАТИ ХУСУСИДА.....	106
19. Xolova Muyassar Abdulhakimovna O'ZBEK SHEVALARIDA FONETIK O'ZGARISHLAR (Surxondaryo viloyati misolida).....	111
20. Malika Soliyeva INGLIZ TILIDAGI INTONATSIYANING AYRIM FONOSTILISTIK XUSUSIYATLARI.....	118
21. Комила Мамадиёрова ОНОМАСТИК БИРЛИКЛАРНИНГ УСЛУБИЙ ФУНКЦИЯЛАРИ ХУСУСИДА.....	122

22. Xurinisа Xudoyberdiyeva TROPLARNING USLUBIY XUSUSIYATI (Xosiyat Rustamova lirikasi misolida).....	128
23. Israilova Sayera Tashpulat qizi INTERFAOL USULLAR ORQALI INGLIZ TILIDA O‘QISH KO‘NIKMASINI RIVOJLANTIRISH (Tarix yo‘nalishi talabalari uchun).....	133
24. Israilova Sayera Tashpulat qizi INGLIZ XALQ ERTAKLARI ORQALI BOSHLANG‘ICH SINFI O‘QUVCHILARIDA O‘QISH KO‘NIKMASINI RIVOJLANTIRISH.....	137
25. Комила Мамадиёрова ОНОМАСТИК БИРЛИКЛАРНИНГ ИНТЕГРАЦИОН ТАБИАТИ ХУСУСИДА.....	143
26. Робиға Мамбетова ҚОЗОҒИСТОН ЎЗБЕКЛАРИ ФОЛЬКЛОР АСАРЛАРИНИНГ ЛИНГВОМАДАНИЙ ХУСУСИЯТЛАРИ.....	149
27. Ҳамидулла Годжиев ТУРКИСТОН ЖАДИДЧИЛИК ҲАРАКАТИНИНГ УМУММАЪРИФИЙ – УМУМАДАБИЙ ТАМОЙИЛЛАРИ.....	154
28. Ergashova Rano Turaevna LINGUISTIC FEATURES OF AVIATION TERMINOLOGY IN ENGLISH, RUSSIAN, AND UZBEK LANGUAGES: SPECIFICITIES AND COMMONALITIES.....	160
29. Bobir Махаммадов MIKROSOFT VINDOVS OPERATSION TIZIMI TERMINLARINING LEKSIKOGRAFIK TAVSIFI MASALALARI: MUAMMOLAR VA VAZIFALAR.....	170
30. Xalimova Firuza Rustamovna POETIK MATNDA BADIY KONSEPTLAR VA METAFORALARNING KOGNITIV-ESTETIK TALQINI.....	176
31. Комила Мамадиёрова ОНОМАСТИК БИРЛИКЛАРНИНГ ИНТЕГРАЦИОН ТАБИАТИ ХУСУСИДА.....	182
32. Матлуба Шукурова ЭНАХОН СИДДИҚОВА ШЕЪРИЯТИДА “АЁЛ” КОНЦЕПТИНИНГ АКТУАЛЛАШУВИ.....	187
33. Tashkulova Zarnigor “SHARQ” KONSEPTI SEMANTIK MAYDONIDA PEYZAJNING IFODALANISHI (S. MOEM HIKOYALARI MISOLIDA).....	195

ISSN: 2181-9297

www.tadqiqot.uz

Bobir Maxammadov

Andijon davlat chet tillari instituti mustaqil izlanuvchisi, f.f.f.d (PhD)

E-mail: maxammadovuz@gmail.com

MIKROSOFT VINDOVS OPERATSION TIZIMI TERMINLARINING LEKSIKOGRAFIK TAVSIFI MASALALARI: MUAMMOLAR VA VAZIFALAR

 <https://doi.org/10.5281/zenodo.17087449>

ANNOTATSIYA

Maqola Microsoft Windows operatsion tizimi terminlarining leksikografik tavsifi bilan bog'liq konseptual va amaliy muammolarni yoritadi hamda ularni hal etish uchun metodik vazifalarni taklif qiladi. Asosiy muammolar: (i) versiyalararo "drift" va lokalizatsiya qatlamlarida yuzaga keladigan sinonimik/variantlilik (mas., Sozlamalar ↔ Parametrlar), (ii) polisemiya va domenlararo o'tishlar (profil, drayver), (iii) ko'p komponentli birliklarni (kompaundlar, izofatli birikmalar) lug'at mikrostrukturasi darajasida izchil ifodalash, (iv) o'zlashma va brend birliklarining (Wi-Fi, BitLocker) transkripsion/ortografik me'yorlari, (v) UI-kontekstga bog'liqlik: definitsiyada funksional, joylashuv (UI yo'li) va operatsion affordanslarni berish zarurati.

Kalit so'zlar: leksikografiya; Windows terminologiyasi; korpusga asoslangan tavsif; polisemiya; sinonimiya/variantlilik; mikrostruktura; lokalizatsiya; normativlashtirish.

Бобир МахаммадовСоискатель Андижанского государственного
института иностранных языков, кандидат филологических наук (PhD)

АНАЛИЗ МОРФОЛОГО-СТРУКТУРНЫХ МОДЕЛЕЙ ТЕРМИНОВ WINDOWS В ТУРЕЦКОМ ЯЗЫКЕ

АННОТАЦИЯ

Статья рассматривает проблемы лексикографического описания терминов операционной системы Microsoft Windows и формулирует набор практических задач для их решения. К ключевым проблемам относятся: (i) версионный дрейф и вариативность локализаций (синонимия, орфографические расхождения), (ii) полисемия и междоменные сдвиги значений (профиль, драйвер), (iii) репрезентация многословных терминов и композитов в микроструктуре словарной статьи, (iv) нормирование заимствований и брендов (Wi-Fi, BitLocker), (v) контекстуальная обусловленность: необходимость фиксировать функцию, расположение в UI (путь) и операционные возможности.

Ключевые слова: лексикография; терминология Windows; корпусный подход; полисемия; вариантность; микроструктура словарной статьи; локализация; стандартизация.

Bobir Makhammadov Independent researcher at Andijan State Institute of Foreign Languages,
PhD in Philology (Doctor of Philosophy)**ANALYSIS OF THE MORPHOLOGICAL-STRUCTURAL MODELS OF WINDOWS
TERMINOLOGY IN TURKISH****ABSTRACT**

This paper addresses the challenges of lexicographically describing Microsoft Windows operating system terminology and outlines actionable tasks to resolve them. Core challenges include: (i) version drift and localization-induced variation (synonymy, orthographic/formatting differences), (ii) polysemy and cross-domain sense shifts (e.g., profile, driver), (iii) consistent representation of multiword terms and compounds within dictionary microstructure, (iv) normalization of borrowings and brand names (Wi-Fi, BitLocker), and (v) UI-bound context: definitions must encode function, location (UI path), and operational affordances.

Keywords: Windows terminology; corpus-based description; polysemy; synonymy/variation; dictionary microstructure; localization; standardization.

Kirish. Raqamli ekotizimda foydalanuvchi interfeysi (UI) tilining barqarorlashuvi va standartlashuvi tilshunoslik hamda terminografiya uchun alohida tadqiqot maydonini vujudga keltirdi. Shu kontekstda Microsoft Windows operatsion tizimi terminologiyasi – global miqyosda millionlab foydalanuvchilar bilan bevosita muloqot qiladigan, doimiy versiyalanish, lokalizatsiya va domenlararo o‘zgarishlarga uchraydigan dinamik tizim – leksikografik tavsiflashning murakkab obyektidir. Masalan, bir qarashda barqaror ko‘ringan birliklar (Settings/Ayarlar, Device/Aygit, Driver/Sürücü/Drayver) versiyalar, bo‘limlar va bozor segmentlari o‘zgargan sari ichki semantik siljish (drift), variantlilik va ba‘zan polisemiylashuvni namoyon qiladi. Shuningdek, ko‘p komponentli birikmalar, brend/o‘zlashma birliklar (Wi-Fi, Bluetooth, BitLocker, OneDrive, TPM) hamda UI yo‘li bilan “bog‘langan” nomlar lug‘at mikrostrukturasi darajasida maxsus yechimlarni talab etadi.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Maxsus atamalar bilan ishlashda terminografiya va leksikografiya faoliyati o‘zaro bog‘liq bo‘lsa-da, turlicha vazifalarni bajaradi. Terminograflar muayyan soha terminlarini to‘plash, tartibga solish va ularni standartlashtirish ustida ishlaydi, leksikograflar esa umumtil lug‘atlarida so‘zlarning ma‘nosini va qo‘llanishini tavsiflaydi. Masalan, kompyuter sohasi terminlariga terminograflar soha mutaxassisligi nuqtayi nazardan yondashib, yangi paydo bo‘lgan tushunchalarga tezkor atamalar yaratish va joriy etishni asosiy vazifa deb biladi. Leksikograflar esa bu atamalarni keng til tizimiga kiritish, ularning ma‘nosini izolash va kontekstlarda tushunarli qilib berishga harakat qiladi. Shu sababli, terminografiya ko‘proq normativ vazifa (atamalarni standartlashtirish)ga ega bo‘lsa, leksikografiya tasviriy(deskriptiv) vazifani bajaradi. J.Sager ta‘kidlaganidek terminograflarning eng muhim vazifalaridan biri – yangi soha tushunchalariga muqobil atamalarni imkon qadar tez va aniq topishdir. Natijada yuqori sifatli, izchil terminologiya bilan alamshinuvni samaradorligini oshiradi. Demak, Windows kabi keng tarqalgan dasturiy platforma terminlarini ham o‘zbek tilida izchil va standart ekvivalentlarda berish, ularning lug‘atlardagi tavsifini to‘g‘ri shakllantirish dolzarbdir.

Windows terminlarini leksikografik tavsiflashda bir necha manbalar tahlil qilindi, xususan, ingliz tilidagi original terminlar (Microsoft Terminology); 2) Microsoft Terminology platformasidan olingan terminlarning turk tilidagi tarjimalari; 3) platformadagi o‘zbek tilidagi terminlarning tarjimalari. Ma‘lumot sifatida esa Microsoft korporatsiyasining rasmiy mahalliyashtirish qo‘llanmalari, til uslubi bo‘yicha qo‘llanmalar, shuningdek, turli maxsus lug‘atlar va ilmiy maqolalar tanlab olindi. B.Maxammadovning “Windows operatsion tizimi terminologiyasi” nomli maqolasida terminlarning lingvistik va terminologik xususiyatlari, o‘zbek tilidagi muqobillari va ularning qo‘llanilishi, talaffuz va imlosidagi o‘zgarishlari hamda terminlarning o‘zbek tiliga qabul qilinishi bo‘icha xulosalar keltirilgan. Shuningdel Turk Dil Kurumi (TDK) tomonidan tuzilgan kompyuter atamalari lug‘atlari ham tahlil qilindi. Masalan, 1981-yilda Aydin Ko‘ksal boshchiligida chop etilgan

“Bilishim Terimleri Sozluġu” turk tilida 2500 ga yaqin terminlarni o‘z ichiga oladi . Ushbu lug‘atda bugun turk tilida keng qo‘llaniladigan bilgisayar (kompyuter), yazılım (dasturiy ta‘minot), donanım (apparat ta‘minoti), yazıcı (printer), bellek (xotira) kabi ko‘plab atamalar ilk bor rasmiylashtirilgan. Bu kabi manbalar qiyosiy tahlil uchun asos bo‘ldi. Metodologik yondashuv sifatida terminlarning kelib chiqishi, tarjima usuli, shakily tuzilishi va ma‘no jihatlarini bo‘yicha tahlil qilindi. Ingliz tilidagi har bir termin uchun turk va o‘zbek tillarida ishlatiladigan ekvivalentlar jadvallar ko‘rinishida taqqoslandi va ularning leksikografik tavsifi berildi.

Terminlarning identifikatsion xususiyatlari aniqlangan so‘ng ta‘rif (definitsiya) terminlarning leksikografik tavsifida eng muhim bo‘g‘in hisoblanadi. U konseptning chegarasini belgilaydi, uning ajratuvchi belgilari va funksional vazifalariga mos uslubda beradi. Amaliy jihatdan tar‘fi ikki asosiy sifatga tayanadi. Bu haqida H.Jekson shunday keltiradi , intensional aniqlik (tur-farqlochi belgi mantig‘ini izchil saqlash) va qo‘llanishga yo‘naltirilganlik (termin qaysi vaziyatda, qanday obyekt yoki jarayonga tatbiq qilinishi). Masalan, sun‘iy intellekt termin-birikmani olaylik unga berilgan aqliy funksiyalarni kompyuterda modellashtirish degan umumiy tushuntirish yetarli bo‘lmasligi mumkin. Foydalanuvchiga diagnostic chegaralarni ko‘rsatadigan belgi ham kerak bo‘ladi. Ma‘lum vazifaga yo‘naltirilgan tizimlar (masalan, nutqi tanish) bilan keng qamrovli, o‘z-o‘zini o‘rganishga qodir arxitekturalar orasidagi konseptual farq kabi. Bunday nozikliklar ta‘rifni nafaqat to‘g‘ri, balki amalda samarali qiladi.

Raqamli leksikografiya an‘anaviy nashr markazlaridan foydalanuvchi vazifasi va ehtiyojlarini markazga qo‘ygan yondashuvga o‘tdi , shu o‘rinda onlayn lug‘atlar yangilandi, interfeys va funksiyalar foydalanuvchiga mos loyihalandi, foydalanuvchi xatti-harakatlari haqidagi empirik ma‘lumotlar (so‘rovlar, foydalanuvchilarning kirish-chiqish) tahrir qarorlarini foydalanuvchiga yengilligiga yo‘naltiradi . Bundan tashqari yuqori darajali qidiruv korpus integratsiyasini kuchaytirdi. A. Kilgrarif ishlab chiqqan Sketch Engine va undagi word sketch funksiyasi bitta sahifada so‘zning Grammatik-kollokatsion tuzilishini avtomatik umumlashtirib, leksikograflar uchun kirish nuqtasini yaratdi. Bu yondashuv axborot texnologiyalarini lingvistik bog‘las hamda statistic assotsiatsiya o‘lchovlari bilan belgilanishi bugungi kunda sanoat darajasiga olib chiqdi.

Tadqiqot metodologiyasi. O‘zbek tili muhitida leksikografik tavsif va umuman leksikografiya sohasida ham sezilarli ishlar amalga oshirilmogda. Istiqolol davrida A.Nurmonov, H.Ne‘matov, A.Madaliyev, M.Mirtojiev, R.Sayfullayeva, Z.Hamidov, E.Qilichev, B.Mengliyev, B.Bahriddinova, L.Negmatova kabi tilshunoslarning ishlari o‘zbek tilshunosligida leksikografiyaning o‘quv lug‘atchiligi tarmog‘i paydo bo‘lgani ta‘kidlanadi. Sanab o‘tilgan olimlarning fikrlarini inobatga olgan holda leksikografik tavsif to‘g‘risida xulosalarga kelindi. Shu nuqtayi nazardan, o‘zbek tilida terminlarning leksikografik tavsifi orfografik me‘yorlar, kiril-lotin grafikallari o‘rtasidagi muvofiqlik, talaffuzdagi barqarorlik va so‘z yasalishi vositalarining izchil qo‘llanishi bilan ham bog‘liq. Bu, ayniqsa, yangi axborot texnologiyalari atamalarini oqimi sharoitida dolzarbdir. Kirib kelayotgan birliklar dastlabki davrda bir necha shaklda muomalaga kiradi, so‘ngra me‘yorlash bosqichi boshlanadi. Leksikografik tavsif ushbu jarayonda kuzatuvchi emas, balki tartibga soluvchi vositadir. U korpus va real qo‘llanishni tahlil qilib, tavsiya etiladigan shaklni asosli ta‘rif, misol va izohlar bilan mustahkamlaydi.

Shunday ekan tadqiqot obyekti sanalgan Windows operatsion tizimi terminlarining leksikografik o‘rganish ham deskriptiv, ham normativ yonashuvlarni uyg‘unlashtirgan kompleks metodikani talab qiladi. Bunda terminning tashqi ko‘rinishi (grafika, imlo, morfologik moslashuv) bilan ichki mazmuni o‘zaro bog‘liq holda tahlil qilinadi. Lemmaga tayangan yozuvning mikrostrukturasi esa foydalanuvchi vazifasidan kelib chiqib loyihalanadi. Asosiy vazifa – inglizcha dastlabki manba birliklarining semantimk yadrosini yo‘qotmagan holda, o‘zbek va turk tillaridagi ekvivalentlarni barqaror me‘yoriy shaklda keltirishdir.

Tahlil va natijalar. Windows operatsion tizimi interfeysidagi asosiy tushuncha va buyruqlar qatorini tashkil etuvchi terminlar (computer, file, folder, desktop) turli tillarda har xil shakllarda ifodalanadi. Quyidagi jadvalda ba‘zi asosiy Windows terminlarining inglizcha, turkcha va o‘zbekcha ekvivalentlari hamda ularning kelib chiqishi yoki tarjima usuli ko‘rsatilgan:

4.1-jadval

Windows tizimidagi ba’zi terminlarning uch til (ingliz, o‘zbek, turk) bo‘yicha taqqoslanishi va tarjima usullari.

Inglizcha termin	O‘zbekcha ekvivalent	Turkcha ekvivalent
Computer	Kompyuter	Bilgisayar
File	Fayl	Dosya
Folder	Papka	Klasör
Desktop	Ish stoli	Masaüstü
Recycle bin	Chiqindi qutisi, savatcha	Geri Dönüşüm Kutusu
Mouse	Sichqoncha	Fare
Keyboard	Klaviatura	Klavye
Printer	Printer	Yazıcı
Memory	Xotira (operativ xotira)	Bellek
Network	Tarmoq	Ağ / Şebeke

Yuqoridagi jadval tahlilidan bir necha muhim xulosalarni chiqarish mumkin. Birinchidan, ingliz tilidan turk va o‘zbek tillariga kompyuter terminlarini tarjima qilishda ikki asosiy yondashuv ko‘zga tashlanadi: o‘zlashma va kalkalash (so‘zma-so‘z tarjima). Masalan, Computer atamasi o‘zbek tilida kompyuter shaklida o‘zlashgan bo‘lsa, turk tilida mazmunan tarjima qilib bilgisayar shaklida yangi so‘z yaratilgan. Xuddi shunday, printer o‘zbek tilida printer(o‘zlashma) ko‘rinishida ishlatilgan, turk tilida esa yazıcı (ya’ni yozuvchi mazmunida) deb atab qo‘yilgan. Ikkinchidan, tarixiy omillar sabab ayrim atamalar rus tili vositasida o‘zlashgani kuzatiladi. Bu asosan o‘zbek tiliga xos holat. Masalan, folder uchun rus tilidan kirgan papka so‘zi ishlatiladi. File –fayl, keyboard – klaviatura kabi. Turk tilida esa sovet ta’siri bo‘lmagani uchun ko‘plab atamalar mustaqil ravishda yevropa tillaridan (ko‘pincha fransuzcha yoki xalqaro lotinchadan) olingan yoki o‘z ichki imkoniyatlari bilan yasalgan. Uchinchidan, ba’zi tushunchalar metaforik atamalar orqali ifodalangan. Ingliz tilida desktop va recycle bin kabi atamalar metafora asosida yaratilgan bo‘lsa, ularning tarjimalari ham xuddi shu metaforik ma’noni aks ettiradi. O‘zbekcha ish stoli, chiqindi qutisi, turkcha masaüstü, geri dönüşüm kutusu. Bu holat, odatda, foyldanuvchi interfeysi elementlari oddiy odamlar uchun ham tanish va intuitiv bo‘lishi uchun shunday qilinadi. Ma’lumki, metaforalar texnik tushunchalarni soddalashtirib tushuntirishda muhim rol o‘ynaydi. G.Lakof va M.Jonsonning konsepsiyasiga ko‘ra, insonlar yangi tushunchalarni ko‘pincha tanishroq bo‘lgan boshqa sohalar atamalarini orqali qabul qiladi. Windows interfeysidagi ish stoli, savatcha kabi birliklar aynan shunday metaforik yondashuv mahsulidir. To‘rtinchidan, terminologik bir necha variantlilik muammosi ham mavjud. Masalan, Network uchun turk tilida ağ va şebeke kabi ikki turli atama qo‘llanilishi mumkin. O‘zbek tilida esa email tushunchasi rasmiy hujjatlarida elektron pochta deb yuritilsa-da, kundalikda inglizcha email shakli ham keng ishlatiladi. Bunday sinonimlar lug‘atchilikda bir xillikni ta’minlashni qiyinlashtiradi va terminograflar vazifasi sinonimiyani kamaytirib, yagona standart atamani targ‘ib qilishdir.

Windows terminlarini uch tilde taqqoslash jarayonida bir qator muammo va qiyinchiliklar aniqlandi. Ulardan asosiysi – ekvivalent tanshladagi murakkablik. Ingliz tilidagi ayrim atamalarni tarjima qilishda to‘g‘ridan-to‘g‘ri mos so‘z bo‘lmasligi mumkin. Masalan, privacy, firewall, driver (dastur drayveri ma’nosida) kabi atamalar o‘zbek va turk tillarida yangi iboralar yordamida ifodalangan. Turk tilida privacy uchun gizlilik (maxfiylik), firewall uchun güvenlik duvarı (xavfsizlik devori) kabi so‘z birikmalari yaratilgan bo‘lsa, o‘zbek tilida hali bu kabi atamalar uchun ba’zan ruscha ekvivalentlar qo‘llanib kelingan (firewall – brandmayer deysish hollari). Shu bilan birga tarjima jarayonida madaniy va lingvistik tafovutlar ham qiyinchilik tug‘diradi. Recycle bin atamasidagi recycle g‘oyasi g‘arbda axlatni ajratib, qayta ishlash mdaniyatiga ishora. O‘zbek tilida esa uni oddiygina axlat qutisi deb tarjima qilish yetarlidek ko‘rinadi, lekin aslida unday emas. Ayrim so‘z o‘yini yoki madaniy metaforalarni tarjimada saqlash qiyin. Masalan, spam termini dastlab arzon

go'sht konservalariga ishora qilgan so'z bo'lib, M.Payton skechidan keyin keraksiz narsani bildirish ma'nosida internetga o'tgan. Bu kabi madaniy kontekstga ega atamalarni o'zbek oki turk tilida asl mazmunini bilmagan foydalanuvchiga tushunarli tarzda izohlash, lug'atda qo'shimcha izohlar berishni talab qiladi.

Windows terminlarini lug'atlarda berishda ko'p komponentli birliklarni tartiblash ham muhim. Ushbu tizimda foydalanilgan ko'plab terminlar ikki yoki undan ortiq so'zdan iborat birikmalar (Control Panel – Boshqaruv paneli – Denetim Masasi, Task Manager – Vazifalar dispetcheri – Görev Yöneticisi kabi). Bunday birikmalarni lug'atda qanday tartibda keltirish (birinchi so'ziga qarabmi yoki umumiy birikma sifatidagi alifbo tartibidami?) masalasi yuzaga keladi. Shuningdek, har bir atamaning lug'aviy maqolasi tuzilishida quyidagilar e'tiborga olinishi lozim: ta'rif, tarjima ekvivalentlari, uslubiy belgi, etimologik ma'lumotlari va misollar. Masalan o'zbekcha lug'atda sichqoncha uchun shunday maqola tuzilishi mumkin:

Sichqoncha – 1) kichik sichqon, kemiruvchi hayvoncha; 2) kompyuter atamasi: kompyuter kursori harakatini boshqaruvchi qo'l qurilmasi (Inglizcha: mouse). Bu yerda birinchi ma'no umumtil ma'nosi bo'lib, ikkinchi ma'no esa termin sifatida berilgan. Ko'rinadiki, termin sifatida berilayotgan so'zlarning ko'pincha polisemantik xususiyati bor – umumtil va terminologik ma'no farqlanishi lozim. Leksikograflar bu farqlarni aniqlash uchun atamaning kontekstlarini tahlil qiladi. Masalan, oyna so'zi oddiy ma'noda shisha oynani anglatrsa, Windows muhitida window termini tarjimasida oyna deb ham ishlatilishi mumkin. Lug'atda bu ikkinchi ma'no alohida termin sifatida ajralib ko'rsatilishi kerak.

Ta'kidlash joziki, turk va o'zbek tillari qarindosh turkiy tillar bo'lsa-da, ularning termin yaratish tajribasi va tamoyillari farqlanadi. Turk tili XX asr davomida til islohoti va yangi so'zlar yasashga katta urg'u bergan. Xususan, 1960-70 yillarda Aydin Ko'ksal boshchiligidagi yuzlab texnik atamalar turkcha neologizmlar bilan almashtirildi. Masalan, computer o'rniga bilgisayar, information o'rniga bilgi, software → yazılım, hardware → donanım, database → veri tabanı kabi atamalar joriy qilindi. Dastlab bu so'zlar ba'zi kishilar tomonidan hazil bilan qarshilangan bo'lsa-da, vaqt o'tib tilga singib ketdi va bugungi kunda rasmiy terminologiyaning asosini tashkil etadi.

O'zbek tilida esa texnik atamalar asosan rus tili vositasida kirib kelgan va ko'pincha xalqaro shaklda qoldirish maqsadga muvofiq bo'lgan. Tilshunos I.Haqqulov ham ta'kidlaganidek, ba'zi terminlarni o'zbekchallashtirish o'rniga xalqaro shaklida qoldirish maqsadga muvofiq bo'lgan. Masalan, computer atamasi kompyuter shaklida, matn imlosiga mos ravishda qabul qilingan, chunki bu kabi so'zlar allaqachon jahon miqyosida standart bo'lib ulgurgan. Shunday bo'lsa-da o'zbek tili imlosida uchramaydigan harflar bilan yoziladigan terminlarning o'zbekcha imlosi va talaffuzi hamon ochiq qolmoqda. O'zbek tilida yangi so'z yasash an'analari hozircha cheklangandek, bugungi kunda siyosat darajasiga ko'tarilgan til masalasi globalizatsiya davrida bunday cheklovlarni olib tashlashni talab qiladi. Masalan, bizning leksikamizga printer o'rniga bosgich degan so'z taklif qilish mumkin. Xuddi shunday, email uchun yarim kalka asosida elektron xat, site uchun sahifa kabi variantlarni ishlatish mumki, ammo bugungi foydalanuvchi bunday terminlarni qabul qilishi qiyin[10].

Terminlarning bir necha variantda qo'llanishi kommunikatsiyada chalkashlikka olib kelishi mumkin, shu bois standartlashtirish zarurati tug'iladi. Masalan, o'zbek tilida drayver atamasini ba'zan dasturiy drayver, ba'zan haydovchi deb tarjima qilish urinishlari bo'lgan, bu holatda ikkinchi tarjima inglizcha asl ma'nosidan kelib chiqqan. Biroq hozircha drayver shakli dasturlar uchun ustun turibdi. Lug'at tuzuvchilar barcha muqobil variantlarni ko'rsatib, ularning qaysi biri Afzal va rasmiy ekanini belgilashlari talab etiladi. Yana bir eng asosiy muammolardan biri – transkripsiya va imlo masalasi. Chet tili atamalarini o'zbek lotin alifbosida yozishda turli xil variantlar uchrashi mumkin. Masalan, Windows termini oladigan bo'lsak, o'zbek tilida w harfi yo'q bo'lganligi uchun Vindovs tarzida keltirilgan, lekin e'lonlar va boshqa lavhalarda Windows shaklida keltirilmoqda. Shu holatda haqli savol tug'iladi, hujjatlarda nomlar aslidek qoldirilishi kerakmi yoki milliy imloga moslashtirilishi kerakmi – bu ham leksikografik nuqtayi nazardan hal etilishi zarur bo'lgan masaladir. Odatda brend nomlari tarjima qilinmaydi, masalan, Windows operatsion tizimi nomi o'zbek matnlarida ham Windows tarzida keltiriladi (vindovs deb yozish mumkin, lekin bu holat deyarli

uchramaydi). Lugʻatlarda esa Windows – Microsoft korporatsiyasining operatsion tizimi nomi tarzida izoh berish bilan cheklanish maqsadga muvofiq[11].

Xulosa va takliflar. Microsoft Windows tizimi terminlarining ingliz, turk va oʻzbek tillaridagi leksikografik tavsifi tilshunoslikning muhim va qiziqarli yoʻnalishidir. Ushbu terminlar tahlili shuni koʻrsatadiki, har bir til oʻz imkoniyatlari doirasida texnik atamalarni qabul qilar ekan, ularning maʼnosini toʻliq ifodalashga va foydalanuvchilar uchun qulay boʻlishiga intiladi. Turk tilida kompyuter sohasida keng koʻlamli soʻz yaratish tajribasi shakllangan boʻlsa, oʻzbek tilida terminlarni moslashtirib qabul qilish bosqichma-bosqich davom etmoqda. Leksikografik tavsif jarayonida esa ushbu jarayonning barcha qiyinchiliklarini yengish toʻgʻri ekvivalent topish, izohlarni aniq berish, bir maʼnoli tushunilishini taʼminlash asosiy maqsaddir. Kelgusida amalga oshiriladigan ishlar natijasida oʻzbek va turk tillarida Windows terminologiyasi yanada standart va boyib borishga, foydalanuvchilarning texnik atamalarni oʻz tilida toʻlaqonli tushunishiga erishiladi. Bu esa, oʻz navbatida, ilm-fan va texnika taraqqiyotini ona tilimizda samarali yoritish va ommalashtirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati

1. Uzoqova O. Ingliz va oʻzbek tillarida kompyuter terminografiyasining lingvistik xususiyatlari // FarDU Ilmiy Xabarlar (Fargʻona Davlat Universiteti ilmiy jurnali). – 2022. – №3. – B. 396–402
2. Sager J. C. Terminology, applications // Baker M., Malmkjær K. (eds.). Routledge Encyclopedia of Translation Studies. — London; New York: Routledge, 1998. — P. 251–254.
3. Maxammadov B. Vindovs operatsion tizimi termiologiyasi. XXI asr tilshunosligi: tahlil va talqin jurnali, 2-jil, 2-son, may 2025. – B.80-84
4. Köksal A. Bilişim Terimleri Sözlüğü. – Ankara: Türk Dil Kurumu, 1981
5. Temmerman R. Towards New Ways of Terminology Description: The Sociocognitive Approach. — Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins, 2000.
6. Wright S. E., Budin G. (eds.). Handbook of Terminology Management. Vol. 1: Basic Aspects of Terminology Management. — Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins, 1997.
7. Hartmann R. R. K., James G. Dictionary of Lexicography. — London; New York: Routledge, 1998.
8. L’Homme M.-C. Lexical Semantics for Terminology: An Introduction. — Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins, 2020.
9. Jackson H. Lexicography: An Introduction. — London; New York: Routledge, 2002. –P.75
10. Haqqulov I. Oʻzbek adabiy tanqidchiligi tarixi. Darslik. – T: Choʻlpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2012. – B.432
11. Judith Martia, Thomas Nakayama. Intercultural communication in contexts. – 5th ed. New York: McGraw Hill 2010. – P.221-222

СЎЗ САНЪАТИ ХАЛҚАРО ЖУРНАЛИ

8 ЖИЛД, 2 СОН

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА

ТОМ 8, НОМЕР 2

INTERNATIONAL JOURNAL OF WORD ART

VOLUME 8, ISSUE 2

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; E-mail: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; E-mail: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000